

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

Publisher's version

Authors:	Mäkinen Maarit
Name of article:	Paikallisuuden uudet merkitykset yhteisöjen innovaatioverkostoissa
Name of work:	Yksilöllinen yhteisöllisyys : avaimia yhteisöllisyyden muutoksen ymmärtämiseen
Editors of work:	Kangaspunta Seppo
Year of publication:	2011
ISBN:	978-951-44-8343-1
Publisher:	Tampere University Press
Pages:	230-244
Discipline:	Social sciences / Media and communications
Language:	fi
School/Other Unit:	School of Communication, Media and Theatre

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

Paikallisuuden uudet merkitykset yhteisöjen innovaatioverkostoissa

Artikkelissa tarkastellaan yhteisöllistä ongelmanratkaisua ja innovointia verkossa; miten paikallisesti syntyneet innovaatiot leviävät ja miten niitä kehitetään edelleen avoimissa verkostoissa. Artikkelin kuva ja analysoi internetin vertaisverkostoja, joissa paikalliset yhteisöt pyrkivät verkko-viestinnän avulla kehittämään uusia hyödyllisiä asioita tai toimintatapoja elämänlaatunsa parantamiseksi. Yhteisöjen vertaisverkostoissa yhdistyvät paikallisuuden uudet merkitykset ja viestintäteknologian mahdollistama globaali yhteistoiminta.

Artikkeli pyrkii nostamaan esiin yhteisölähtöisen innovoinnin entistä laajemmat toteutumismahdollisuudet vertaisverkoissa sekä toiminnan merkityksen paikallisyhteisöjen kehittymisen kannalta. Tämän tyyppistä toimintaa voidaan kutsua ruohonjuuritason innovoinniksi, sosiaalisesti innovoinniksi tai avoimeksi innovoinniksi. Innovaatiot syntyvät alhaalta ylös ja yhteisöjen verkottuessa toisiinsa ne voivat myös jakaa kehitystä vuorovaikutuksessa keskenään. Innovaatiot syntyvät käyttäjien keskuudessa tarvelähtöisesti, kun uusi käyttöön liittyvä idea keksitään, sitä jaetaan ja edelleen kehitellään. Paikallisyhteisöt ovat parhaita asiantuntijoita ymmärtämään ruohonjuuritason tarpeita, ja

niiden keskinäinen verkostoituminen avaa uusia mahdollisuuksia koota yhteisöllistä tietämystä vastaamaan näitä tarpeita.

Avoimet innovaatioverkostot ovat vielä paljolti käyttämätön voimavara monenlaiselle yhteiskunnalliselle ja sosiaaliselle kehittämiselle. Kehitysmaissa paikallisten kyläyhteisöjen kytkeytyminen muihin yhteisöihin sekä sopiviin asiantuntijaverkostoihin voisi nykyistä tehokkaammin hyödyttää ongelmien ratkaisua ja saada aikaa yhteisöllistä voimistumista. Ylhäältä ohjatussa innovaatioympäristössä kuten Suomessa, yhteisen kehittämisen kohteina voivat olla esimerkiksi sosiaalipalvelut tai ympäristöön liittyvät huolenaiheet. Näin ongelmanratkaisua ja uusien asioiden kehittämistä edistämään voi syntyä käytännön yhteisöjä, jotka liittyvät paikalliset yhteisöt toisiinsa, asiantuntijoihin sekä muihin relevantteihin toimijoihin.

Esimerkkeinä artikkelissa käsitellään ensinnä kehitysmaakontekstissa toimivia verkottuneita yhteisöjä, joissa kehitystavoitteena voi olla maanviljelijöiden aseman parantaminen, kylän energiansaannin turvaaminen tai pienyrittäjyyden tukeminen. Toiseksi tarkastellaan ns. hyvinvointiyhteiskunnissa tapahtuvaa verkkoinnovointia, joka voi merkitä esimerkiksi ekologisten asumismuotojen kehittämistä. Näin paikallisuus saa verkossa uusia merkityksiä kytkeytyessään globaalien haasteiden ratkaisemiseen yhdessä toisten paikallisyhteisöjen kanssa.

Yhteisöjen osallistuminen tukee kestäväää kehitystä

Kun malawilainen 14-vuotias William Kamkwamba joutui keskeyttämään koulunsa perheen köyhyyden vuoksi ja palaamaan kotiin auttaakseen vanhempiaan maissinviljelyssä, tuskin kukaan aavisti että muutamaa vuotta myöhemmin hän kiertäisi maailmaa kertomassa itse rakentamastaan tuulimyllystä. William kehitti tuulimyllyn itse kokoamistaan romuista, ja myllyn ansiosta kotikylä sai sähköä sekä vettä kuivuudesta kärsiville pelloille. Lisäksi ”tuulimylly merkitsi

kyläyhteisölle enemmän kuin sähkövoimaa, se merkitsi vapautta” (Kamkwamba & Mealer 2009). Afrikkalaisen nuoren tarina osoitti, että köyhien keskuudesta löytyy potentiaalia kehittää yhteisöjään. William sai runsaasti julkisuutta, mutta hänen laillaan monet muutkin ovat kehittäneet uusia ratkaisuja arkipäivän ongelmiin köyhissä ja vaatimattomissa olosuhteissa.

Sinnikkäällä pojalla oli unelma saada sähköä ja juoksevaa vettä kotikyläänsä eikä hän halunnut jäädä odottamaan avustusjärjestöjen tai viranomaisten apua. Jan Servaes on esittänyt yhteisölähtöisen toimintatavan orgaanisen johtamisen mallina, jossa kansalaiset nähdään kyvykkäinä, yhteistyökykyisinä ja itsenäisesti kehittyvinä (Servaes 1999). Tällöin on tärkeää löytää ihmisten olemassa olevat resurssit, joita voidaan tukea sopivalla yhteistoiminnalla.

Alhaalta ylös -tyyppinen lähestymistapa ja yhteisöjen osallistaminen ovat nykyisin saaneet kannatusta perinteistä ylhäältä johdettua kehittämistä enemmän. Suuntaus on näkyvissä niin kehitysyhteistyötavoitteissa kuin hyvinvointimaiden talouspoliittisissa innovaatiopuheissa. Ihmiset halutaan mukaan itse kehittämään alueitaan ja talouttaan tai käyttämiään tuotteita ja palveluita. Kehitysyhteistyössä voidaan tällöin puhua ihmisten omien voimavarojen löytämiseen ja kehittämiseen keskittyvistä hankkeista (esim. Alsop ym. 2006). Julkisesti esitettyjen tavoitteiden taustalla voi kuitenkin olla yhä ulkoa ohjautuva näkökulma, joka ei tue yhteisöjen itsenäistä ja kestävää kehittymistä. Esimerkiksi käyttäjäkeskeinen kehittäminen asemoi ihmiset laitteiden käyttäjiksi kyseenalaistamatta laitteiden tarpeellisuutta tai kartoittamatta ihmisten arkeen liittyviä tarpeita. Käyttäjäkeskeisyys liittyy kilpailutalouden sanastoon, jossa mahdollisuuksista kuluttamiseen tulee merkittävä hyvinvoinnin mittari.

Intialaistaustainen taloustieteilijä C.K. Prahalad jatkaa osallistamisen ajatusta korostamalla köyhien oikeutta osallistua kuluttamisen markkinoihin. Prahalad kehottaa meitä unohtamaan köyhät uhreina, ja tunnustamaan heidät peräänantamattomina ja luovina yrittäjinä sekä arvotietoisina kuluttajina. (Prahalad 2005.) Yritysten tulisi nähdä köyhien yhteisöjen tarpeet, ja suunnitella ympäristöihin ja käyttötar-

peisiin sopivia tuotteita. Näin uudesta ajattelusta hyötyvät sekä köyhät kivutessaan kuluttajina keskiluokkaan että yritykset laajentaessaan markkinoitaan. Prahaladin esittämä mukaan ottava kapitalismi edustaa globaalin liberalismiin suuntausta, johon liitetään myös vastuullisen kehityksen ja yritystoiminnan tavoitteita.

Uusien markkinoiden valtaaminen ja pienyrittäjyyden tukeminen näyttäisivätkin joltain osin aktivoivan ihmisiä paremmin kuin ulkoa tuleva avustusideologia. Samalla taustalle jää useita ongelmia ja uusia kysymyksiä: Ensinnäkin yritysintressien painottuessa yhteisöjen kehittäminen voi jäädä toissijaiseksi. Toiseksi yritysten osallistuessa kehitystyöhön, julkishallinto voi luopua osasta hyvinvointiin liittyvistä tukitoiminnoista, jolloin kehitystä ohjaillaan yhä enemmän yritysten ehdoilla. Tällöin esimerkiksi kansalaisten yhteiskunnalliseen osallistumiseen liittyvät asiat jäävät helposti taka-alalle. Kolmanneksi vakava riski liittyy uusien turhien tarpeiden luomiseen, josta seuraa kyseenalaisten arvojen siirtämistä kulttuuriympäristöstä toiseen. Neljänneksi vastaan tulee ympäristön kestävyys ja sen ylittävän kuluttamisen vaikutukset.

Prahalad ja Krishnan uskovat kehitysmaiden itsensä kykenevän uusien innovaatioiden kehittämiseen ja korostavat kehitysmaiden yhteisöjen näkökulmaa (Prahalad & Krishnan 2008). Ihmisten mukaan ottaminen kyvykkäinä ja täysivaltaisina kehittäjinä vaikuttaa osuvalta, kunhan tiedetään kenen tarpeita palvellaan. Ihmisten näkeminen talouden perspektiivistä määrittelee ihmiset *kuluttajiksi*, jonka lisäksi he tarvitsevat mahdollisuuksia osallistumiseen *kansalaisina ja yhteisöjensä jäseninä*. Kansalaisina ihmiset tarvitsevat riittävästi tietoa sekä mahdollisuuksia näkemysten vaihtamiseen. Informaation ja vuorovaikutteisen viestinnän puute on kuitenkin yhä merkittävä eriarvoisuutta ylläpitävä tekijä. Malawilaisen nuoren tuulimyllyn rakentaminen olisi helpotunut ratkaisevasti, jos hän olisi voinut kirjaston lisäksi hyödyntää internetin verkostoja. Keskeiseksi nouseekin viestinnän tutkimuksessa mainitut kansalaisten viestinnälliset oikeudet. Viestinnällisissä oikeuksissa on kyse sekä kansalaisten tasa-arvoisesta pääsystä mediasisältöihin että tasavertaisesta mahdollisuudesta saada tarpeensa ja näkemyksensä

esille julkiseen keskusteluun. Kuluttamisen oikeuksien lisäksi huomiota kaipaavat edelleen ihmisten viestinnän mahdollisuuksien tasa-arvoistaminen ja oman elämänlaadun kehittämiseen osallistuminen.

Arkipäivän innovaatiot kyläyhteisöissä

Bytes For All on vapaaehtoisten varassa jo pitkään toiminut verkosto, joka pyrkii kehittämään ja esittelemään toimintamalleja, jotka soveltuvat lisäämään digitaalista osallistumista erityisesti Etelä-Aasian alueella. *People First Network* edustaa puolestaan hanketta, jossa viestintäteknologian avulla edistetään asukkaiden yhteydenpitoa Salomon saarten välillä. Hanke lisää yhteisöjen valmiuksia toimia itsenäisesti geografisesti haasteellisissa viestintäympäristössä (Dougherty 2006). Tämänäyttypiset sosiokulttuurisesta ympäristöstä yhteisölähtöisesti ponnistavat hankkeet voivat tukea tasa-arvoista viestintää ja kehitystä digitaalista teknologiaa soveltamalla. Yhteisölähtöisiä verkkohankkeita on koottu esimerkiksi *Digital Opportunity.org* –verkon sivuille.

AfriGadget on esimerkki verkkosivustosta, joka esittelee afrikkalaisten kehittämiä arkipäivää helpottavia innovaatioita kuten: kuljetusvälineitä, vedenpuhdistusmenetelmiä, omatekoisia radiovastaanottimia, antennoja ja latureita. Sivusto esittelee joukon inspiroivia tapoja tehdä tarpeellisia välineitä edullisesti ja kierrättämällä. Sivustoa tuottava tiimi haluaa osoittaa kuvin ja videoin miten uskomattoman vähin tarvikkein ja yksinkertaisin menetelmin afrikkalaiset yhteisöt ovat luoneet kekseliäitä ratkaisuja tarpeisiinsa. Tavalliselle polkupyörälle löytyy lukemattomia käyttömuotoja kulku- ja kuljetusvälineestä vedenpumpppaukseen ja puhelimen lataukseen. Nämä ruohonjuuritason innovaatiot syntyvät yhteisöjen ja yksilöiden kehittäessä uusia tuotteita, tuotantomenetelmiä tai työprosesseja oman elinympäristönsä tarpeisiin. Innovaatiot ovat usein myös uusia tapoja soveltaa laitetta tai keksintöä yhteisölle hyödyllisellä tai edullisemmalla tavalla. Näin syntyy paitsi

uusia käyttötapoja, myös paikallista yritystoimintaa, kuten rahansiirrot matkapuhelimella tai puhelinten vuokrauspalvelut kylissä.

Näitä uusia käyttötapoja ja toimintamalleja nimitetään myös sosiaalisiksi innovaatioiksi, jotka laajentavat innovaation käsitteen yksilön ja yhteisön hyvinvointia lisääviin uudistuksiin. Sosiaalisiksi innovaatioiksi voidaan lukea esimerkiksi kylän puhelinten vuokrauspalvelu, naisyrittäjille suunnattu lainajärjestelmä tai lasten iltapäiväkerho. Sosiaalinen innovaatio syntyy kun haasteeseen tai ongelmaan kehitetään uusi ratkaisu, ja ongelmanratkaisuun voidaan käyttää uusia laitteita, toimintatapoja, politiikkaa ja näitä yhdistäviä verkostoja (Hämäläinen & Taipale 2007). Sosiaalisten innovaatioiden kehittämisessä yhteisöillä itsellään on usein ratkaisevan tärkeä rooli.

Intialaisen innovaatiojärjestön organisoiman *HoneyBee* – verkoston tavoitteena on tukea maanviljelijöitä, kalastajia, käsityöläisiä, naisia ja tavallisia työläisiä, jotka ovat ratkaisseet jonkin ongelman omalla luovuudellaan ja kekseliäisyydellään. Verkosto haluaa nostaa esiin myös yhteisöissä kehitettyjä hyviä käytäntöjä, joista on tullut osa perinnetietoa, ja jotka ovat usein myös luontoa säästäviä. Järjestö ja verkosto dokumentoivat keksinnöt tekijöineen sekä auttavat niiden jatkokehittämisessä ja patentoinnissa. Monet yhteisöjen perinnetietoon kytkeytyvät innovaatiot, kuten paikallinen tieto kasvien lääkinällisistä ominaisuuksista, on hyödynnetty teollisuudessa ilman mitään korvauksia tai yhteistyötä niiden keksijöiden kanssa. *HoneyBee* pyrkii turvaamaan ruohonjuuritason innovaattorien oikeuksia rakentamalla yhteistyöverkostoja korvaamaan tieteen, teknologian ja yritysten sekä tavallisten ihmisten välisiä epäsymmetrisiä valtasuhteita (Gupta 2009).

Intiassa, kuten monissa köyhissä maissa, maatalouden menestyminen on elintärkeää niin tuottajille kuin kuluttajille. Intialainen maatalousjärjestelmä on kuitenkin monin tavoin epäoikeudenmukainen alkutuottajaa kohtaan. Maanviljelijät eivät itse myy tuotteitaan markkinoille, vaan toimittavat sadon valtion hallinnoimalle organisaatiolle, joka määrää tuotteen hinnan, määrittelee laadun ja myy sen edelleen yritysostajille. *E-Choupal* on paikallisyrittäjien kehittämä

sosiaalinen innovaatio, joka on muuttanut maatalousjärjestelmän läpinäkyvämmäksi ja maanviljelijän roolin aktiivisemmaksi. E-Choupal on kasvanut yli 40 000 kylää palvelevaksi verkostoksi, joka mahdollistaa maanviljelijöille mm. tuotteidensa hintaseurannan, sopivan myyntiajankohdan määrittelyn sekä tietoja viljelykasveista, lannoitteista ja alan trendeistä. Maatilallisten tietoisuuden kasvettua verkoston tarjoaman informaation, koulutusten ja palvelujen ansiosta he osallistuvat myös alan edelleen kehittämiseen ja uusien tuotteiden innovoimiseen (Prahalad 2005; Annamalai & Rao 2003).

Edellä esiteltyt yhteistoiminnalliset verkkopalvelut pyrkivät yhteisöistä lähtevien innovaatioiden tukemiseen ja usein myös niiden kaupallistamiseen yhteisöjen hyväksi. Yhteisöjen verkostoituminen internetin tai matkapuhelinteknologian avulla mahdollistaa paitsi niiden pääsyn hyödyllisen informaation äärelle, myös yhteisöjen välisen ideoiden vaihdon ja kehittelyn. Avoimessa verkkotilassa yhteisöt, kuten kylän maanviljelijät, voivat koota kehittelyn alla olevia ajatuksia, osallistua ratkaisumallien esittämiseen tai arvioida niitä. Näistä viestinnällisistä prosesseista puolestaan voi kehittyä uusia elämää helpottavia välineitä, uusia toimintatapoja, uutta liiketoimintaa tai uusia ajattelumalleja.

Avoin verkosto osallistumistalouden mallina

Yhteisöllisten innovaatioprosessien taustalla voi nähdä internet-aikana avointen verkostojen ideologian. Internetin verkostot ja avoin lähdekoodi mahdollistivat niin Linuxin kuin Webin kehittämisen yhteistyössä muiden kiinnostuneiden kanssa. Avoimen lähdekoodin kehittämisen malli merkitsi innovaatioprosessiin osallistujille mahdollisuutta käyttää, muuttaa ja kehittää sovellusta edelleen (esim. Himanen 2001; Tuomi 2002; Weber 2004). Mallia on sittemmin jalostettu sosiaaliin konteksteihin kuten tuotekehitykseen, oppimisproses-

seihin ja yhteisöjen kehittämiseen. Tällöin kerätään hajallaan olevaa tietoa ongelmista yhteen, keskustellaan ratkaisuista ja valitaan näistä sopivimmat ongelmiin sovellettaviksi. Palaute ohjataan takaisin innovaatioprosessiin, jolloin kehitystyö voi jatkua edelleen. Malli vaikuttaa itseään refleктоivan toimintatutkimuksen tyyppiseltä lähestymistavalta; tosin tässä korostuu entisestään ihmisten osallistuminen, minkä varaan koko toiminta perustuu. Yhteisöissä tapahtuvan vuorovaikutuksen ja kontekstin mahdollistavien rakenteiden turvin voi syntyä uusia luovia ratkaisuja ja yhteisöä kehittäviä innovaatioita (Himanen 2007). Von Hippel näkee innovaatioyhteisön yksilöistä tai yrityksistä koostuvana solmukohtana, jonka kommunikoinnin sidoksena ovat erilaiset informaation välitysmekanismit (Von Hippel 2005).

Avoimen innovoinnin hyötynäkökohtia on toistaiseksi tarkasteltu pääasiassa liiketoiminnallisesta näkökulmasta. Don Tapscott ja Anthony D. Williams käsittelevät teoksessaan *Wikinomics* mm. miten ”tavallisten ihmisten ja yritysten yhteen liittyminen voi johtaa innovaatioihin ja menestykseen, kuten esim. *MySpacen*, *InnoCentiven*, *Second Lifen* tai *YouTuben* tarinat osoittavat”. Kirjassa kuvataan miten miljardit ihmiset voivat nyt liittyä yhteen osallistuakseen innovointiin, hyvinvoinnin lisäämiseen ja sosiaaliseen kehittämiseen. Perään lisätään miten tärkeää juuri yritysten on huomioida nämä verkostoituneet ihmisresurssit taitoineen ja kykyineen. Kirjoittajien mukaan yritysten on keskityttävä mahdollisuuksiin innovoida nopeasti uusia tuotteita yhteisöjen kanssa. (Tapscott & Williams 2008.) Samansuuntaisesti on kirjoittanut esim. Yochai Benkler puhuessaan liiketalouden muuttumisesta osallistumistaloudeksi, johon liittyy kansalaisten lisääntyvä autonomia tehdä asioita kuluttajuuden ulkopuolella (Benkler 2006). Clay Shirky nimittää ihmisten verkko-osallistumista älylliseksi ylijäämäksi (cognitive surplus), joka on nykyisin maailmanlaajuisesti verkottunut tärkeä resurssi (Shirky 2010). Tämän resurssin liikkeelle lähtevää voimaa internetissä nimitetään myös joukkoistamiseksi (crowdsourcing).

Innovaatioiden tuottamiseen on suunniteltu myös avointa innovointia tukevia tietojärjestelmiä. Usein järjestelmien tarkoituksena on

edistää asiakaslähtöistä suunnittelua ja ideoiden integroimista osaksi yritysten innovaatioprosesseja. Näin asiakkaat voivat esimerkiksi suunnitella itse matkapuhelimensa ja tietokoneensa ulkoasun tai ideoida tuotteeseen lisäominaisuuksia yrityksen nettisivuilla (esim. CrowdSpirit.com). Asiakas voi monesti myös lähettää omia tuotekehitykseen liittyviä ideoitaan suoraan yrityksen nettisivuille, joissa luvataan palkita parhaat kehitysideat (esim. Fellowforce.com tai Innocentive.com).

Ihmisten omista tarpeista lähtevä ajattelu yhdistettynä avoimiin järjestelmiin on suuntaus, jota nimitetään innovaatiotoiminnan demokratisoitumiseksi. Eric Von Hippel (2005) kirjoitti innovaatiotoiminnan demokratisoitumisesta käyttäjälähtöisestä näkökulmasta jo vuosikymmeniä sitten. Nytemmin demokratisoitumisella viitataan myös monimuotoisempiin kansalaisten osallistumisen tapoihin, ei vain osallistumiseen käyttäjinä tai kuluttajina, vaan myös esim. kehittäjinä ja tuottajina. Asiakkaista toivotaan eräänlaisia yhteistyökumppaneita tuotekehitykseen. Heidät nähdään yhteisinä, jotka parveilevat intressiensä mukaan yritysten palveluissa. Uuden innovaatioretoriikan taustalla on usein ihmisten ja yhteisöjen aktivoiminen pelastajaksi epävakaa talouden maailmassa. Kysyntää olisi kuitenkin myös innovaatioilla, joilla ratkaistaisiin kestävään kehitykseen ja yhteisöjen hyvinvointiin liittyviä haasteita.

Sosiaalinen media yhteisöjen voimistamisessa

Kun teknologia nähtiin aiemmin innovaatiotoiminnan ajurina, sen rooli on myöhemmin muuttunut enemmän innovaatioiden mahdollistajaksi. Internetin alkuaikoina, kun liiketalous ei ollut vielä kiinnostunut uudesta mediasta, sen soveltaminen oli paljolti kokeilevaa ja usein teknisesti vaativaa. Nytemmin verkkomedia koostuu laajasta valikoimasta erilaisia palveluja, joita voi ottaa käyttöönsä nopeasti ja helposti. Sosiaalisen median palvelut kilpailevat keskenään käyttäjien suosiosta.

Liiketoiminnan määräävä asema sosiaalisen median palveluissa hämärtää palveluiden soveltuvuutta yhteistoiminnalliseen ei-kaupalliseen ja yhteisöjä kehittävään tarkoitukseen. Samalla kun palveluiden etuna on helppokäyttöisyys ja käyttäjäystävällisyys, hintana käyttäjälle on mm. palveluntarjoajan brändin alla toimiminen, palvelun valmiiksi määrittelemät toiminnot ja yrityksen intressien mukainen tietojen hallinnointi. Suosituimmat sosiaalisen median palvelut eivät toistaiseksi ole näyttäneet merkittävinä yhteisöjen innovointi- ja kehittämispaikkoina, vaan enemminkin itseilmaisun, huomion hakemisen ja sosiaalisen kanssakäymisen paikkoina. Toisaalta monipuolisempaa soveltamista mahdollistavat palvelut kuten avoimen järjestelmäarkkitehtuurin tyyppiset sovellukset ovat paremmin muokattavissa yhteisöjen julkaisu- ja innovointialustoiksi.

Sosiaalisen median käyttö ei edellytä yhteistoimintaa. Esimerkiksi blogeilla haetaan näkyvyyttä ja kuuluvuutta, mutta vain harvoin pyritään ratkaisemaan tai kehittämään jotain toisten kanssa (Leadbeater 2008). Facebookissa osallistuminen voi toki johtaa tavoitteelliseen yhteistoimintaan (esim. kuluttajaliikkeet), mutta yleisemmin pääpaino on verkostoitumisessa, näkyvyydessä ja lyhyessä viestittelyssä omissa ryhmissä.

Ruohonjuuritasosta lähtevää voimistumiseen pyrkivää toimintaa sosiaalisen median avulla edustaa kenialainen *Ushahidi.com*, joka sai alkunsa poliittisesti kantaaottavasta blogista, ja josta jalostettiin kriisiviestinnän väline yleiseen ja avoimeen käyttöön. Paikallista verkkomedian soveltamista ongelmanratkaisussa edustaa myös brasilialainen *VivaRio* -hanke, jossa pyritään Rio de Janeiron alueellisten slummikortteleiden asukkaiden valmiuksien, turvallisuuden ja elintason parantamiseen. Viva Favela, yksi hankkeen projekteista, on köyhien asuinalueiden oma verkkojulkaisu, jonka päätarkoitus on alueiden julkisuuskuvan monipuolistaminen ja asukkaiden näkemysten julkistaminen ilman marginalisoivaa ja alistavaa sävyä (Mäkinen 2009). *Harlem Live* on toinen esimerkki paikallisesta verkkojulkaisutoiminnasta, jossa alueen nuoret parantavat valmiuksiaan ja kehittävät yhteisönsä julkisuuskuvaa menestyksekkäästi.

Euroopan Unioni tukee eurooppalaista innovaatioiden ekosysteemiä mm. tarjoamalla yhteistyötä Open Living Labs -konseptin alla. Konsepti kokoa alleen hajanaisen joukon avoimen innovoinnin mallia toteuttavia verkkoprojekteja. Suomalainen konseptin jäsen Owela on VTT:n avoin verkkolaboratorio, jonka ”ideatuubissa” voi ideoida, kommentoida ja kehittää uuteen teknologiaan liittyviä asioita muiden kanssa. Laboratorio on toiminut lähinnä tutkijoiden kokeiluna, mutta voi tarjota hyödyllistä tietoa innovaatiokonseptin soveltamisesta jo olemassa oleville yhteisöille (Näkki ym. 2008).

Yhteisiä intressejä, huolia tai ongelmia jakava yhteisö on luonteva sosiaalisten innovaatioiden kehityspaikka. Yhteisön jäsenet ovat parhaita sen elämään ja toimintaan liittyvien kehitystarpeiden asiantuntijoita – asukkaat kylänsä, tehdastyöläiset tuotantosektorinsa, kaupungin vanhukset vanhustenhuollon tai koulun oppilaat saamansa opetuksen. Yhteisö on kehitykseen pyrkivän innovoinnin paras ajuri, mutta voi tarvita prosessin tueksi myös ulkopuolista asiantuntija-apua sekä innovaatioekosysteemin muita toimijoita. Sosiaalisten innovaatioiden kehittäminen avoimissa verkostoissa yhteisölähtöisesti esim. tutkimushankkeiden tuella on ollut huomattavasti yritysten innovaatioprosesseja heikompaa, sillä syntyneet innovaatiot eivät useinkaan integroidu todelliseen päätöksentekoon.

Paikallisista yhteisöistä ratkaisuja globaaleihin haasteisiin

Monet epävakaa maailman yhteisistä haasteista, kuten ilmastonmuutos tai energialähteiden ehtyminen, vaativat maailmanlaajuisia yhteistoiminnallisuutta ja innovatiivisia ratkaisuja. Ratkaisuja haetaan poliittisilla linjauksilla ja kansainvälisillä sopimuksilla, mutta ongelmat kohdataan paikallisesti. Paikalliset yhteisöt joutuvat konkreettisimmin kohtaamaan globalisoituvan maailman yhteiset haasteet, kuten puhtaan ruoantuotannon tai energian riittävyyden ongelmat. Koska

monet huolenaiheet ovat yhteisiä, paikalliset ratkaisut ovat merkittäviä yhteisesti jaettuina ja edelleen kehitettyinä.

Transition Towns ja *Global Ecovillage Network* ovat esimerkkejä verkostoista, joissa yhdistyvät paikallisyhteisöllisyyden uudet merkitykset ja viestintäteknologian mahdollistama globaali yhteisöllisyys. Molemmat verkostot pyrkivät kestäväan kehitykseen paikallisella innovoinnilla ja ideoiden jakamisella. Transition Towns -liike sai alkunsa Irlannissa pienestä joukosta ilmastoasioista huolestuneista ihmisistä, jotka halusivat edistää ympäristöystävällistä asumista ja vähentää kaikenlaista luonnonvarojen tuhlailevaa kuluttamista. ”Siirtymäliikkeestä” muodostui pian maailmanlaajuinen paikallisten yhteisöjen verkosto, johon kuuluu jo pari sataa liikkeen ehdottamia arvoja ja muutoksia kannattavaa paikallisyhteisöä. Keskeisinä ajatuksina on öljyn riippuvuudesta vapautuminen sekä omavarainen elämä paikallistasolla. Paikalliset siirtymäliikealueet (kylät, kaupungit, kaupunginosat) tukevat verkossa toisiaan yhteisissä tavoitteissa, mutta voivat myös yhdessä kehittää ratkaisumalleja ympäristön kestäväan ylittymisen, ilmastomuutoksen sekä talouden haasteisiin. Global Ecovillage Network puolestaan kytkee toisiinsa paikallisia kestäväan kehitykseen pyrkiviä ekoyhteisöjä ympäri maailman. Yhteisöt jakavat keskenään tietoa, uusia ideoita ja innovaatioita, jotka perustuvat ympäristön kunnioittamiseen sekä ekologisesti ja kulttuurisesti kestäväan elämäntavan kehittämiseen. Verkoston toiminta kattaa ekokyliä perustamista, koulutusta, vaihtoehtoteknologian kehittämistä sekä erilaisia paikallisia ja kansainvälisiä projekteja.

Ideat johtavat käyttökelpoisiksi innovaatioiksi useimmiten yhteisesti jakamalla ja kehittämällä. Verkkomedia ja uudet helppokäyttöiset julkaisuvälineet taas tarjoavat oivan tilan luovuudelle ja innovatiivisuudelle. Yhteisöllisellä verkkojulkaisemisella on ollut voimistavia vaikutuksia esimerkiksi monissa köyhissä ja syrjäisissä yhteisöissä eri puolilla maailmaa (Mäkinen 2009). Sosiaalinen media on edelleen välineellisesti tukenut itsenäistä julkaisutoimintaa ja kannustanut jakamisen kulttuurin leviämistä. Useat tutkijat ovat korostaneet avoimen jakamisen ja yhteistyön merkitystä, ja esimerkiksi taloustieteiden ja viestinnän

tutkimuksessa on viime vuosina nähty voimakas ”me-henkisyyden” aalto (esim. Bowman & Willis: *We Media* 2003; Gillmor: *We The Media* 2004; Benkler: *The Wealth of Networks* 2006 ja Leadbeater: *We Think* 2008). Yhteistyötä on ylistetty monesta suunnasta, mutta ruohonjuuritason innovointiin paikallisyhteisöjen itsensä hyväksi ei ole tartuttu tutkimuksissa yhtä halukkaasti.

Innovoinnin demokratisoituminen liitetään tutkimuskirjallisuudessa useimmiten avointen ohjelmistojen kehittämisen -tyyppiseen asiantuntijayhteisöjen innovointiin tai avoimesta innovoinnista johdettavaan taloudelliseen hyötyyn (esim. Chesbrough 2003). Intialainen professori ja Honey Bee -verkoston kehittäjä Anil K. Gupta on yksi harvoista tutkijoista, joka puhuu innovaatioista yhteisöllisen kehittämisen näkökulmasta. Gupta korostaa ruohonjuuritason luovuutta ja näkemyksiä tärkeiden asioiden ratkaisemisessa sekä yhteisöjen omistusoikeutta kehittämiinsä innovaatioihin. Honey Bee -verkosto on hänen esittämänsä toiminnallinen malli yhteisöjen sekä innovaatioympäristön toimijoiden yhteistyön lisäämiseksi (Gupta 2009).

Talouden taantuman aikana valtiot ja yhteisöt ovat hakeneet innovaatiotoiminnasta keinoja uudelleen nousuun. Julkinen sektori arvioi parhaillaan monessa maassa innovaatiojärjestelmiään ja yritykset uudistumiskykyisyyttään epävarmoilla markkinoilla (esim. Lopez-Clares 2009). Innovaatiotoimintaa olisi hyödyllistä kuitenkin harjoittaa myös yhteisölähtöisesti, jotta kehitys etenisi nykyistä kestävämmiin ja tasa-arvoisemmin. Sosiaaliset innovaatiot ovat erityisesti se innovaatiotoiminnan alue, jossa paikallisilla yhteisöillä voisi ja pitäisi olla merkittävä kehittäjän rooli. Internet ja sosiaalinen media voivat tässä olla hyödyllisiä innovaatioprosessien välineitä, koska näin mukaan saadaan mahdollisimman laaja joukko ongelmanratkaisuun liittyviä ja vaikuttavia osapuolia. Yhteisöjen keskinäinen verkottuminen on myös tärkeää erilaisten näkemysten esille nostamiseksi ja ideoiden vaihtamiseksi.

Lähteet

- Alsop, Ruth & Bertelsen, Mette & Holland, Jeremy (2006) Empowerment in Practice. From Analysis to Implementation. The World Bank. Washington DC.
- Annamalai, Kuttayan & Rao, Sachin (2003) What Works: ITC's E-Choupal and Profitable Rural Transformation. World Resources Institute. Case study. University of Michigan.
- Benkler, Yochai (2006) The Wealth of Networks. How Social Production Transforms Markets and Freedom. New Haven and London: Yale University Press.
- Bowman, Shayne & Willis, Chris (2003) We Media. How audiences are shaping the future of news and information. The Media Center at the American Press Institute. http://www.hypergene.net/wemedia/download/we_media.pdf.
- Chesbrough, Henry & Vanhaverbeke, Wim & West, Joel (eds.) (2006) Open Innovation. Researching a New Paradigm. Oxford University Press.
- Dougherty, Michael (2006) Exploring New Modalities. Experiences with Information and Communications Technology Interventions in the Asia-Pacific Region. A Review and Analysis of the Pan-Asia ICT R&D Grants Programme. UNDP-APDIP ICT4D Series.
- Gillmor, Dan (2004) We the Media. Grassroots Journalism by The People, for The People. O'Reilly Media: Sebastopol CA. USA. <http://oreilly.com/catalog/wemedia>.
- Gupta, Anil K. & Sinha, Riya & Koradia, Dileep & Prakash, T N & Vivekanandan, P. (2001) Building upon Grassroots' Innovations: Articulating Social and Ethical Capital. Article presented at the World Social Forum Workshop in Brazil during January 25-30, 2001. http://www.hks.harvard.edu/sustsci/ists/TWAS_0202/gupta_250101.pdf
- Gupta, Anil K. (2009) Managing Knowledge, Creating Networks and Triggering Innovations for Sustainable Agriculture. Indian Institute of Management.
- Hautamäki, Antti (2008) Kestävä innovointi (Sustainable Innovation). Innovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä. Sitran raportteja 76.
- Himanen, Pekka (2001) Hakkerietiikka ja informaatioajan henki. Helsinki: WSOY.
- Himanen, Pekka (2007) Suomalainen unelma. Innovaatioraportti. Teknologiaeollisuuden 100-vuotissäätiö. Helsinki: Artprint. <http://www.teknologiaeollisuus.fi>.
- Von Hippel, Eric (2005) Democratizing Innovation. MIT Press. <http://web.mit.edu/evhippel/www/democ1.htm>

- Hämäläinen, Hannu & Taipale, Vappu (2007) Kertomuksia sosiaalisista innovaatioista. Stakes.
- Kamkwamba, William & Mealer, Bryan (2009) The Boy Who Harnessed the Wind.
- Leadbeater, Charles (2008) We Think – Mass innovation, not mass production: The Power of Mass Creativity. Profile Books: London.
- Lopez-Claros, Augusto (ed.) (2009) The Innovation for Development –report 2009-2010 <http://www.innovationfordevelopmentreport.org/>
- Mäkinen, Maarit (2009) Digitaalinen voimistaminen paikallisten yhteisöjen kehittämisessä. Väitöskirja. Tiedotusopin laitos. Tampere.
- New Nature of Innovation -report (2009) <http://www.newnatureofinnovation.org/>. FORA, OECD, FEM. Denmark & Finland.
- Näkki, Pirjo & Antikainen, Maria & Virtanen, Tytti (2008) Participatory Design in an Open Web Laboratory Owela. Paper presented at CHI, Florence, Italy.
- Servaes, Jan (1999) Communication for development. One World, multiple cultures. Cresskill, New Jersey: Hampton Press.
- Prahalad, Coimbatore Krishnarao & Krishnan, Mayuram (2008) The New Age of Innovation. Driving Co-Created Value Through Global Networks. McGraw-Hill books.
- Prahalad, Coimbatore Krishnarao (2005) The Fortune at the Bottom of the Pyramid: Eradicating Poverty through Profits, Wharton School Publishing.
- Tapscott, Don & Williams, Anthony D. (2008) Wikinomics. How Mass Collaboration Changes Everything. New York: Portfolio.
- Tuomi, Ilkka (2002) Networks of Innovation: Change and Meaning in the Age of the Internet. Oxford: Oxford University Press.
- Weber, Steven (2004) The Success of Open Source. Harvard University Press.

Verkkosivut

- AfriGadget: <http://www.afrigadget.com>
- Bytes for All: <http://www.bytesforall.net>
- Global Ecovillage Network: <http://gen.ecovillage.org>
- E-Choupal: <http://www.e-choupal.com>
- Honey Bee: <http://www.sristi.org/hbnew>
- Owela: <http://owela.vtt.fi>
- Transition Towns Network: <http://transitionculture.org>
- Ushahidi: <http://www.ushahidi.com>